

Årsrapport 2013 Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL 2011 – 2020)

Året 2013

Hovedsaken 2013 var oppstarten av de 15 prosjektene som ble innvilget i 2012, og innen 1.4. var alle prosjekter i gang. Ved at SAMKUL-forskningen for alvor er i gang, er nå programmet i fase full drift. De nye prosjektene har vært i en startfase, bl.a. med utlysning og tilsetting av stipendiater med påfølgende justeringer av framdriftsplan, men ved utgangen av året var alle prosjekter i rute. I oktober ble SAMKUL-konferansen 2013 avholdt, med godt besøk og hovedforedrag om globalisering og klimautfordringer holdt av internasjonale størrelser på feltet. Konferansen ble etterfulgt av et programseminar for prosjektene i programmet, hvor bl.a. målgrupper og formidling var tema. Sentralt i programmets virke i 2013 var også en ny utlysning av forskningsmidler – 60 mill. kr – denne gang mer spisset tematisk. 93 søknader ble sendt inn til fristen i november.

Programmets overordnede mål/formål

SAMKUL skal bidra med forskningsbasert kunnskap om de kulturelle forutsetningene for dagens samfunnsformasjon og den videre samfunnsutviklingen. Forskningen skal bidra til å styrke og utvide kunnskapsbasen for å stå bedre rustet til å møte dagens og morgendagens store samfunnsutfordringer.

Utgangspunktet for forskningen er at kultur som forutsetning skal forstås som *den horisonten ulike grupper og individer tenker, kommuniserer og agerer innenfor*. Kultur gir på denne måten rammer og begrensninger for hva som kan tenkes og derigjennom for handling, og kan slik fungere som *forutsetning* for samfunnsutviklingen. Dette kan analyseres relasjonelt ved å fokusere på menneskers interaksjon med sine *omgivelser*, og SAMKUL har følgende sju prioriterte tematiske områder:

- Naturomgivelser
- Flerkulturelle omgivelser
- Religiøse omgivelser
- Språklige omgivelser
- Mediale omgivelser
- Økonomiske omgivelser
- Teknologiske omgivelser

Økonomi og prosjektomfang

Disponibelt budsjett i 2013:	68,3 mill.
Forbruk i 2013:	26,5 mill. kr (39 %)
Programmets finansieringskilder i 2013:	
- Kunnskapsdepartementet	35 mill. kr
- Kulturdepartementet	5,1 mill. kr
- Fornyings- administrasjons- og kirke departementet	1,3 mill. kr (sistnevnte øremerket satsing på nasjonale minoriteter)
Antall FoU-prosjekter i 2013, med samlet disponibelt budsjett for hver prosjekttype:	
- Forskerprosjekter:	11, disp. budsjett 17,5 mill. kr

- Personlige postdoktorstipend: 4, disp. budsjett 3,6 mill. kr
- Personlig dr.gradsstipend: 1, disp. budsjett 0,3 mill. kr
- Arrangementsstøtte (nettverksprosjekter): 17, disp. budsjett 2 mill. kr

Kommentarer til tallene:

Pga. store overføringer fra de første to årene, hvor forskningen i programmet i liten grad var kommet i gang, var forbruket i 2013 lavt. Forbruket vil øke kraftig i 2014 og årene framover, og overføringene vil tilsvarende gå ned.

Vurdering av måloppnåelse og faglige utfordringer

Bidra til kulturkunnskap om samfunnsutfordringer

SAMKUL skal levere kunnskap som kan utvide og supplere kunnskapsgrunnlaget for samfunnsmessige veivalg når det gjelder store samfunnsutfordringer. Programmet ønsker derfor å utfordre særlig humanistiske forskningsmiljøer, men også samfunnsvitenskapelige og tverr- og flerfaglige, til å bidra med kunnskap om og innsikt de kulturelle forutsetningene for samfunn og samfunnsutvikling. SAMKUL er slik en operasjonalisering av Forskningsrådets strategi mht. å utvikle kulturdimensjonen i forskning for og om samfunnsutviklingen. Programstyret har derfor også i 2013 søkt å være en pådriver overfor andre satsinger i Forskningsrådet, mht. å være åpne for kulturperspektiver og humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning generelt. I 2013 leverte SAMKUL innspill og kommentarer til programplaner og annet planarbeid i Miljø 21, Helse og omsorg 21, SAMRISK II og KLIMAFORSK.

Møteplasser, interessenter og formidling

Relevansen av SAMKUL-forskningen er ikke begrenset til én samfunnssektor eller ett samfunnsområde. Programmet har mye å tilby innenfor områder som planlegging, klimaendringer, andre konflikter og dilemmaer rundt forholdet mellom kultur og natur, etiske og andre utfordringer i vitenskaps- og teknologiutvikling, det flerreligiøse og mangfoldige samfunnet og språk- og medieutvikling. En svært viktig oppgave har vært arbeid rundt møteplasser, formidling og bruker- og interessentdialog (jf. programmets kommunikasjonsplan). Dette arbeidet startet for alvor i 2013 med tilbud til forvaltningen om korte lunsjforedrag, årets åpne konferanse om klima og om globalisering og programseminar med formidling og relevans som temaer. Flere av prosjektene omfatter dialog med relevante miljøer og brukere. Se omtale nedenfor, under Aktiviteter i 2013.

Programfase og resultater

Programmet er ved utgangen av 2013 i full drift, med vel 110 mill. kr fordelt til 16 forskningsprosjekter. Fra høsten 2014 og framover forventer programstyret at prosjektene vil kunne begynne å levere interessante resultater og innsikter som vil gi god input til formidling og dialog med brukere og interessenter. Dette vil være viktige bidrag til programmets måloppnåelse.

Fra forskningsnettverkene som startet i 2012, og hvor 17 også var aktive i 2013, melder de fleste om gode resultater. Bevilgningene har skapt rom for refleksjon og kunnskapstilegnelse, forprosjektarbeid og brukerkontakter, ikke minst sammen med gamle og nye internasjonale partnere. Fra noen nettverk meldes det om publikasjoner. Resultatene fra nettverkene viser verdien av å ta i bruk ulike virkemidler i programmet.

En flerårig satsing på forskning om nasjonale minoriteter, med øremerkede midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, er lagt under SAMKUL. Det har vært en lang og arbeidsom prosess å få i gang ny forskning, men desto mer gledelig er at et ph.d-prosjekt om romani-/taterspråk startet opp på UiO i september 2013.

SAMKUL har ambisiøse – og langsiktige – mål, og en god og realistisk vurdering av måloppnåelse o.l. kan først skje seinere i programperioden. Hittil er det satt i gang mange lovende prosjekter, og forventningene er store til disse mht. ny kunnskap og innsikt, i tillegg til formidling og dialog med brukere og interessenter og forhåpentlig en bruk og anvendelse av forskningen i samfunnsutviklingen.

Internasjonalisering og internasjonalt samarbeid

SAMKUL-problemstillinger er sjelden nasjonale, og globale og komparative perspektiver er viktige i kunnskapsproduksjonen. Samarbeid over landegrensene er slik sett både mål og middel i arbeidet for å oppnå programmets mål. I mange av prosjektene er utenlandske forskere aktive deltakere, og også i 2013-utlysningen var forpliktende og konkretisert internasjonalt samarbeid trukket fram som ønskverdig. I nettverkene var noe av formålet å etablere kontakter og styrke samarbeid med utenlandske forskere og miljøer, og dette har vist seg vellykket.

Likestilling og kjønnsperspektiver

I begge utlysningene av forskningsmidler (2012 og 2013) var kjønnsperspektiver trukket fram som en viktig dimensjon. Flere prosjekter har kjønnsperspektiver/kjønnsdimensjoner som viktige, og ett av prosjektene (Mirror, mirror on the wall – who's the most powerful of them all?) utmerker seg særlig i så måte. Her vil de kulturelle mekanismene som fremmer og hemmer integrasjonen av kvinner i innflytelsesrike sektorer som forsvaret, finans- og oljesektoren, bli studert. Kjønnbalansen er særs godt ivaretatt, se nedenfor.

SAMKUL-forskningens relevans på andre prioriterte områder

Nordområdeforskning: Et av forskningsprosjektene (Future north; om energiutnyttelse og landskapsendringer, lokal kultur og politikk i nord) og et av nettverksprosjektene (Multicultural arctic cities; tverrfaglig nettverk om arktiske byer) har klar relevans for nord- og polarområdene. Programstyret vedtok også å støtte en flerfaglig NORDFORSK-satsing kalt "Responsible development of the Arctic" med 1,5 mill. Satsingen starter i 2014.

Miljø og klima: Mange SAMKUL-prosjekter har sterk relevans for miljø- og klimaforskning, deriblant forskningsprosjektene "Linguistic representations of climate change discourse" (flerfaglig språk og offentlighetsstudier av klimadebatter og IPCC), "Frogs, fuel, finance or food" (kulturelle forutsetninger for vern og bruk av matjord) og "Future north" (jf. over). Blant nettverksprosjektene peker disse seg ut som relevante for miljø og klimaområdene: "Resource scarcity" (om ressursknapphet, miljø og helse), "Technology governance cultures" (del av europeisk nettverk på STS-området) og "Ecology, environment, culture" (design, digitale media og miljø)

Regionaldimensjonen: Både prosjektene "Frogs, fuel finance or food", "Future North", og "Arctic cities" som er nevnt over, og nettverket "Global heritage" (lokal/global kulturarv) vil kunne bidra her.

Oppsummering

Programstyret er godt fornøyd med den høye aktiviteten i programmet, både når det gjelder forskningen og mht. arbeid knyttet til formidling og møteplasser, internasjonalisering og strategisk arbeid. Utfordringen framover blir kanskje særlig hvordan styrke kulturdimensjonen i forskningen generelt.

Nøkkeltall, 2013

Antall prosjekter:

- 33 igangværende prosjekter. Av disse er 16 nye i 2013 (forsker-, postdoktor- og ph.d-prosjekter), mens de resterende er 17 er nettverksprosjekter.

Dr.gradsstipendiater:

- Totalt 3,1 årsverk, fordelt på 1,8 årsverk kvinner, 1,3 årsverk menn

Postdoktorstipendiater:

- Totalt 4,3 årsverk, fordelt på 2,2 årsverk kvinner og 2,1 årsverk menn

Prosjektledere:

- 33, fordelt på 14 kvinner og 19 menn. Blant de 16 nye flerårige forskningsprosjektene er det 8 kvinner og 8 menn.

Kommentarer til tallene

I programmets 11 forskerprosjekter er det bevilget midler til 8 doktorgradsstipendiater og 4 postdoktorstipendiater. Flere av disse har knapt begynt i sine stillinger i 2013. I tillegg kommer 4 personlige postdoktorprosjekter (2 kvinner og 2 menn) og et personlig doktorgradsstipend (1 mann). Rekrutteringen er dermed langt høyere enn årsverkene i 2013 tyder på.

Måltall kvinner 2013-2014

Programmet har god kjønnsbalanse (min. 40 % representasjon av h.h.vis kvinner/menn i hver kategori) både blant prosjektledere og doktorgrads- og postdoktorstipendiater som ble tilsatt i 2013 (kjent for Forskningsrådet). Balansen er god også i programstyre og -administrasjon.

Resultatindikatorer, 2013

Resultatindikatorer	Antall
Publisert artikkel i periodika og serier	27
Publisert artikkel i antologi	21
Publiserte monografier	2
Rapporter, notater, artikler, foredrag på møter/konferanser rettet mot prosjektets målgrupper	150
Populærvitenskapelige publikasjoner (artikler/bøker, debattbøker/-artikler, høringer, utstillinger, skjønnlitteratur etc.)	14
Oppslag i massemedia (aviser, radio, TV...)	18

Kommentarer til tallene

Programmet har ikke satt opp konkrete måltall for publikasjoner o.l., men i forhold til 2012-rapporten er det en stor økning i alle resultatindikatorer. Det er alltid et spørsmål om det foreligger en form for dobbelrapportering, gitt at forskernes publikasjoner og rapporter ofte "stammer fra" flere prosjekter, og ikke nødvendigvis kun fra ens SAMKUL-prosjekt. Uansett viser tallene en gledelig stor økning og tilsvarende høy aktivitet.

Internasjonalt samarbeid 2013

I 2013 utarbeidet programstyret en plan for internasjonalisering av SAMKUL-forskningen. Stikkord er støtteordninger og tiltak for å øke internasjonal mobilitet for forskerne i SAMKUL-prosjektene, bl.a. ved at prosjektene framover kan søke om utenlands- eller gjesteforskeropphold underveis i prosjektperioden. I tillegg inngikk programmet en samfinansieringsavtale med Forskningsrådets BILAT-ordning, slik at kostnader ved utenlandsopphold i BRIKS-landene pluss Japan deles mellom SAMKUL og BILAT.

Mange av de etablerte forskningsprosjektene (og nettverkene) har god deltakelse fra forskere ved utenlandske institusjoner, og i mange prosjekters referanse- og rådgivningsgrupper er det internasjonale innslaget stort. Også i utlysningen av forskningsmidler høsten 2013 ble internasjonalt samarbeid vektlagt. SAMKULs bidrag til den nordiske satsingen "Responsible development of the Arctic" vil bidra til internasjonalisering på nordisk basis – og samtidig kunne stimulere til økt humanistisk og samfunnsvitenskapelig involvering i denne forskningen.

Viktigste aktiviteter i 2013

Forskingsfaglige

Forskningsprosjektene er programmets kjerne, og en viktig administrativ oppgave i 2013 var å få igangsatt de 15 nye prosjektene mht. reviderte søknader, justeringer, kontrakter mm. Innen 1.4. var alle prosjektene i sving. De fleste av forskningsnettverkene ble avsluttet i 2013. Noen har fått forlengelse, bl.a. pga. konkrete planer for publisering.

På bakgrunn av en gjennomgang av porteføljen fra første hovedutlysning, vedtok programstyret en ny utlysning av forskningsmidler. Styret ville her prioritere forskning om religiøse omgivelser og om flerkulturelle omgivelser, selv om utlysningen ikke ekskluderte forskning på andre av SAMKULs områder. Også i denne utlysningen var rekruttering, samarbeid og formidling trukket fram, selvsagt i tillegg til SAMKUL-relevans. 60 mill. kr ble utlyst i meget god tid før fristen 27.11.2013. I forbindelse med den årlige SAMKUL-konferansen ble det holdt en liten søkerkonferanse, noe som ble godt mottatt. 93 søknader kom inn, hvorav fire ble trukket eller avvist av formelle grunner.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak

I juni inviterte SAMKUL alle departementer til et dialogmøte. Her ble SAMKUL-programmet som sådan og to av prosjektene presentert. Departementsrepresentantene ga innspill på hva SAMKUL evt. kan bidra med for de respektive ansvarsområdene. Deltakelsen fra forvaltningen var nokså skrynk, men møtet ga likevel gode argumenter for fortsatt å arbeide for en tettere kontakt med departementene. I den forbindelse ble alle SAMKUL-prosjektene invitert til å bli med på en formidlingsdugnad overfor forvaltningen, i en såkalt "lunsjmeny" med korte foredrag fra SAMKUL-forskningen. Lunsjmenyen har så langt ikke vært veldig etterspurt.

I oktober inviterte SAMKUL til sin årlige åpne konferanse, på Gardermoen. Temaer var globaliseringshistorie, klimaforskning, kulturforskningens samfunnsbidrag og informasjon om fjorårets utlysning – en mini søkerkonferanse. Konferansen var godt besøkt (vel 100), og den ble strømmet via web-TV. Arrangørene fikk mange lovord fra deltakere for en interessant og godt gjennomført konferanse.

Som en fortsettelse av den åpne konferansen var prosjektledere og stipendiater pluss programstyre og administrasjon invitert til SAMKULs første programseminar. Formidling og samfunnsrelevans var tema for prosjektpresentasjonene. Også deltakerne på programseminaret ga uttrykk for at slike samlinger gir prosjektene – SAMKUL-forskningen – en klar merverdi.

Programmets nettsider har blitt jevnlig oppdatert og føret med nyheter om programmet, prosjektene og annet. Ca. 25 nye oppslag i 2013. Alle prosjektene har hjemmesider.

Tiltak som bidrar til økt rekruttering av kvinner

Verken i fjorårets utlysning eller mht. andre tiltak har det vært særskilt prioritering av kvinner, da kjønnsbalansen i SAMKUL-forskningen er meget god.

Driftsrelaterte aktiviteter:

Programstyret møttes til tre styremøter i 2013. I tillegg har noe arbeid gått på sirkulasjon mellom møtene, og styreleder har hatt ekstra møter med administrasjonen i visse saker.

Statistikk om inhabilitet i søknadsbehandlingen

SAMKUL behandlet ikke søknader i 2013.

Høydepunkter, resultater og funn

SAMKUL-konferansen 2013

Årets SAMKUL-konferanse ble holdt 22. oktober, ved Gardermoen. Hovedinnleder Mike Hulme, klimatolog fra Kings College London, ser på klimaspørsmålet mer og mer som et miljømessig, kulturelt og politisk fenomen som er i ferd med å endre vår tenkning om oss selv, samfunnet og menneskenes plass på jorda. Han argumenterte slik for at kulturperspektivet er avgjørende i klimaforskningen framover. Hovedforedragsholder under temaet globalisering og historie var historikeren Peer Vries fra Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte i Wien. I innlegget argumenterte han sterkt for at forskning om globalisering krever et utstrakt tverrfaglig og internasjonalt forskningssamarbeid, hvor nettopp perspektiver fra forskere fra andre og fjerntliggende land er avgjørende. I en siste bolk før søkerkonferansen innledet Helge Jordheim fra Universitetet i Oslo om kulturforskningens og humanioras samfunnsbidrag og kritiske perspektiver: Fagområdets bidrag ligger først og fremst i "dealing with contingency and crisis, fighting forgetfulness in order to foster innovation, and bringing life back into life sciences". Alle innledningene ble kommentert og supplert av SAMKULs "egne folk".

Et mål med de årlige SAMKUL-konferansene er å gjøre dem til en viktig arena for formidling og diskusjon av sentrale problemstillinger, rettet mot forskere, studenter og andre utenfor akademien. Årets konferanse samlet vel 100 deltakere og innleggene avfødte gode diskusjoner. Også den lille søkerkonferansen ga støtet til en god dialog, mellom programstyre og -adm. og potensielle søkere.

Forskernettverk – internasjonal møteplass

De fleste av de 23 forskernettverkene som startet våren 2012 er nå avsluttet. Sluttrapportene viser tydelig at også slike små midler (bevilgningene var begrenset oppad til 200 000 kr) har god effekt mht. å styrke og vedlikeholde og styrke/utvide nasjonale og særlig internasjonale nettverk, opparbeide nye forskningsfelt, utvikle forskningsideer og forprosjekter (og da ikke kun rettet mot SAMKUL). Mange forskningsmiljøer mangler det lille ekstra som skal til for å utløse kreativitet og ny aktivitet, bl.a. når det gjelder fler- og tverrfaglig samarbeid. Flere nettverk har også hatt god deltakelse fra andre fagmiljøer og ulike brukere og interessenter utenfor akademien. Noen nettverk er i ferd med å utgi artikler og bøker basert på seminarer og konferanser i nettverket, også på anerkjente forlag internasjonalt. Dette gjelder eksempelvis nettverket "Ecology, Environment, Culture" med base i NTNU, som under overskriften medieøkologi tar for seg bærekraftig medieteknologi. Et annet eksempel er "Global heritage" ved Universitetet i Bergen, som med fokus på Odde har studert kulturarv og verdensarv-problematikk, og hvordan diskusjoner om kulturell arv og verdi mm. bidrar til kulturell endring.